

BELLETEN

Cilt: LXVIII

Nisan 2004

Sayı: 251

YENİ ARKEOLOJİK BULGULARIN IŞIĞINDA
İÖ 2. BİNYILDA SİNOP

ŞEVKET DÖNMEZ*

Sinop ili sınırları içindeki ilk önemli arkeolojik çalışmayı 1950'li yılların başında dönemin Kastamonu Müzesi Müdürü A. Gökoğlu gerçekleştirmiştir. Batı ve Orta Karadeniz bölgelerini içeren geniş kapsamlı bir yüzey araştırması yapmış olan A. Gökoğlu, Sinop ilinin Merkez ilçe ile Ayancık, Boyabat ve Gerze ilçelerini incelemiştir¹. 1951-1953 yılları arasında kent merkezinde, bir proje kapsamında E. Akurgal, A. Erzen ve L. Budde tarafından yapılan çalışmalar Sinop ilindeki ilk arkeolojik kazıyı oluşturur². Bu arada A. Erzen, aynı proje çerçevesinde Sinop'un 16 km güneybatısında yer alan Demirci Köyü'ndeki Kocagöz Höyük'te (Demirci Höyük) kısa süreli bir kazı yapmıştır³. 1955 yılında Tokat ve Samsun illerinde incelemeler yapan C. Burney, Sinop iline de uğramış ve özellikle Kocagöz Höyük'le ilgilenmiştir⁴. 1970 yılında ise, J.A. Dengate Samsun ili ile birlikte Sinop ili sınırları içinde de Demir Çağı merkezlerine ağırlık veren bir yüzey araştırması gerçekleştirmiştir⁵. 1977 yılında P. Donceel-Voute Kastamonu-Daday'dan başlayarak Durağan'a kadar uzanan Gökırmak/*Amnias*'ın vadisinde bir yüzey araştırması yapmıştır. Bu araştırma sırasında Gökırmak/*Amnias*'ın Sinop ili sınırları içindeki bölümünde yani Boyabat ve Durağan ilçeleri arasındaki kesiminde ayrıntılı

* Yrd. Doç. Dr. Şevket Dönmez, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü.

¹ Gökoğlu 1952: 16-19, 28, 41-42, 47, 50, 58-65, 125, 144.

² Akurgal 1956: 1-14; Akurgal/Budde 1956.

³ Erzen 1956: 71-72.

⁴ Burney 1956: 179-203.

⁵ Dengate 1978: 245-258.

bir şekilde incelemeler gerçekleştirmiştir⁶. 1971 yılında Samsun İli sınırları içinde yoğun arkeolojik araştırmalar başlatan U.B. Alkım'ın 1981 yılında vefat etmesinden sonra İkiztepe kazısı başkanlığını yürüten Ö. Bilgi, İkiztepe'de özellikle İlk Tunç Çağı II-III mezarlığında ele geçirilmiş olan çok sayıdaki arsenikli bakır eserin imal edilmiş oldukları bakır ve arsenik yataklarını saptamak amacıyla 1997-1999 yıllarında Durağan ilçesi sınırları içinde yüzey araştırmaları gerçekleştirmiştir. Bu yüzey araştırmaları sonucunda Kızılırmak'ın batı kıyısında yer alan Gökdoğan Köyü Ağuboğazı mevkiinde arsenik yatakları ve galerileri saptamıştır⁷. Söz konusu bu galerilerden elde edilen arseniğin büyük olasılıkla İkiztepe'de üretilen metal eserlerde kullanılmış olduğu düşünülmektedir⁸. Orta Karadeniz Bölgesi'nde Roma yolları ve miltaşları ile ilgili yüzey araştırmaları yürüten D. French, Sinop yöresinin Gerze kesiminde Demir Çağı ve İlk Tunç Çağı'na ait bazı yerleşmeleri ziyaret etmiştir⁹. 1987 yılında dönemin Sinop müze müdürü M.A. Işın ile İ. Tatlıcan tarafından Sinop bölgesinde yapılan yüzey araştırmalarında birçok yerleşme saptanmıştır¹⁰. 1996 yılında Sinop ili sınırları içinde, Karadeniz Ticaret Projesi'nin bir parçası olarak Chicago Üniversitesi'nden F. Hiebert başkanlığındaki bir ekip tarafından başlatılan Sinop İli Yoğun Alan Araştırması¹¹ ile denizaltı araştırmaları¹² 2001 yılında sona ermiştir. 1997, 1998 ve 1999 yılları Haziran ve Eylül aylarında ise tarafımdan Doktora tez çalışmaları ile ilgili olarak Sinop ili Merkez ilçe ile Erfelek, Gerze, Dikmen, Durağan, Boyabat ve Saraydüzü ilçelerinde ayrıntılı yüzey araştırmaları gerçekleştirilmiştir¹³ (bkz. harita).

⁶ Donceel-Voute 1979: 196-197.

⁷ Bilgi 1999a: 491-492; Bilgi 2001b: 13, res.149; Bilgi 2001c: 318-319, res.11-12.

⁸ Özbal/Adriaens/Earl/Gedik 2000: 48-50; Özbal/Pehlivan/Earl 2001: 33-34; Özbal/Pehlivan/Earl/Gedik 2002: 43-46.

⁹ French 1986: 488; French 1988: 8-10; French 1989: 276.

¹⁰ Işın 1990: 241-276; Işın 1998: 97-139; Işın/Tatlıcan/Işın 1992: 5-7.

¹¹ Hiebert/Smart/Doonan/Gantos 1997: 377; Doonan/Gantos/Smart/Hiebert 1998: 367; Doonan/Gantos/Hiebert 1999: 274; Doonan/Gantos/Smart/Hiebert 1999, 359-371; Doonan/Gantos/Hiebert/Yaycıoğlu/Besonen 2000: 345-356; Doonan/Hiebert/Gantos 2000: 350; Doonan/Gantos/Hiebert/Besonen/Watters 2001: 137-148; Doonan/Gantos/Hiebert/Yaycıoğlu/Besonen 2001: 113-135; Hiebert 2001: 11-20; Doonan 2002: 285.

¹² Ballard/Hiebert/Coleman/Ward/Smith/Willis/Foley/Croff/Major/Torre 2001: 607-623; Ballard/Hiebert/Coleman/Ward/Torre/Miller/Woods 2002: 95-117.

¹³ Dönmez 1999: 513-536; Dönmez 2000a: 229-244; Dönmez 2000b: 330-334; Dönmez 2001: 302-307.

Yukarıda özetlenen araştırma tarihçesinden de anlaşılacağı üzere 1980'li yılların sonundan itibaren yoğunlaşmaya başlayan arkeolojik araştırmalarla birlikte Anadolu'nun az bilinen (*terra incognita*) bir bölgesi konumundan çıkmaya başlayan Sinop ilinin bu durumla koşut olarak İÖ 2. binyılı ile ilgili bulguları da büyük ölçüde artış göstermiştir. Sinop ilindeki önemli yüzey araştırmalarından birini gerçekleştiren M.A. Işın ile İ. Tatlıcan'ın çalışmaları sonucunda Gerze Köşk Höyük¹⁴ (res.1) ile Merkez İlçe Tıngır Tepe¹⁵ (res.2) ve Mezarlık Tepe'de¹⁶, Orta Tunç Çağı I-II çanak-çömleklerine rastlanmıştır. Bu araştırmalar sırasında incelenen en önemli merkez Hıdırlı Mezarlığı'dır (res.3). 1970'li yıllardan beri yasadışı yollarla kazılan ve ortaya çıkarılan metal ağırlıklı eserleri yıllarca Sinop Müzesi'ne satılan Hıdırlı Mezarlığı¹⁷, özellikle metal alet, silah ve takı özellikli buluntularıyla dikkati çekmektedir. Buradan ele geçmiş olan delici¹⁸, ustura¹⁹ (res.4), mızrakucu²⁰, kargıucu²¹ (res.5), hançer²² ve iğnelerden²³ (res.6) oluşan metal buluntular Ö. Bilgi tarafından Orta Tunç Çağı'na, çanaklar ise Ö. Koçak tarafından İlk Tunç Çağı sonu ile Orta Tunç Çağı başlarına²⁴ yani İkiztepe'nin I. Kültür Katı olan ve Geçiş Çağı (Er-Hitit) olarak tanımlanan Orta Tunç Çağı I-II tabakalarının ait olduğu döneme tarihlenmiştir. M.A. Işın, Hıdırlı Keçi Türbesi Nekropolü olarak adlandırdığı bu mezarlıktan²⁵, çanak ile metalden yapılmış bazı buluntuları yayınlamıştır²⁶.

Sinop ili sınırları içinde tarafımdan gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında, bilinen bir çok merkezin incelenmesinin yanısıra pek çok da yeni merkez saptandı. Bu araştırmalar sonucunda Merkez İlçe Tıngır Tepe²⁷

¹⁴ Işın 1998: pl.10/9-13.

¹⁵ Işın 1998: pl.15/4-7. Gerçekte D. French tarafından saptanan Tıngır Tepe'yi (French 1989: 276) daha sonra ziyaret eden M.A. Işın, bu yerleşme hakkında ilk olarak kendisi saptamış gibi bilgi vermiştir. Işın 1990: 255; Işın 1998: 103-104.

¹⁶ Işın 1998: pl.5/4-7.

¹⁷ Işın 1990: 241; Işın 1998, 96.

¹⁸ Bilgi 2001a: tablo 1/6.

¹⁹ Bilgi 2001a: tablo 4/47.

²⁰ Bilgi 2001a: tablo 19/121-122.

²¹ Bilgi 2001a: tablo 24/138, 141-143.

²² Bilgi 2001a: tablo 14/107-108.

²³ Bilgi 2001a: tablo 27/180, 183-191, 196, tablo 28/197-199, 208-221.

²⁴ Koçak 2002: 523, çiz.1-2, lev.1-2.

²⁵ Işın 1998: 105, 110.

²⁶ Işın 1998: pl.27-28.

²⁷ Dönmez 2000a: 230.

(res.2; 7/1-7), Boyabat Boyalı İkiztepe I²⁸ (res.8/4, 6), Boyabat Pazar Tepesi²⁹ (res.9), Boyabat Maltepe-Emiryayla³⁰ (res.10) ve Saraydüzü Bayram Tepesi'nde³¹ (res.11) Orta Tunç Çağı I-II çanak-çömlek parçaları ele geçti. Sinop ilinde gerçekleştirdiğim yüzey araştırmaları sırasında, Sinop ili arkeolojisi ve kültürel gelişimi için çok önemli bir yeri olduğu bugüne değin göz ardı edilen Hıdırlı Mezarlığı'nda pek çok kez ayrıntılı inceleme yapma fırsatı buldum. Bu incelemeler ve özellikle yöre sakinleri ile yaptığım konuşmalar sonucunda mezarlığın bulunduğu alanın üzerinden 1992 yılında bir yol geçirildiğini ve bu nedenle de önceden bazıları kesitlerden izlenebilen mezarların yaklaşık 2 m toprak dolgusu altında kaldığını öğrendim. Ayrıca, M.A. Işın'ın ilgili yazılarında sanki Keçi Türbesi Höyüğü (res.12) üzerindeymiş gibi belirttiği bu mezarlığın, gerçekte Keçi Türbesi Höyüğü'nün 200-300 m güneyinde ve Hıdırlı Köyü Durasılı Mahallesinin 500 m kuzeyinde yer aldığını (res.3) saptadım³². Hıdırlı Mezarlığı (res.3) ve buluntuları (res.4-6) Orta Karadeniz Bölgesi maden sanatı için çok önemli bir kronolojik devamlılık sağlamaktadır³³. İkiztepe İlk Tunç Çağı II-III mezarlığının³⁴ sonrasında gelen

²⁸ Dönmez 2000a: 232.

²⁹ Dönmez 2000a: 232.

³⁰ Dönmez 2000a: 231.

³¹ Gökoğlu 1952: 41-42; Donceel-Voute 1979: 196; Dönmez 2000a: 232.

³² Dönmez 2000a: 231.

³³ İkiztepe'de ana toprak üzerinde saptanmış olan ve 8 mimari tabakadan oluşan Geç Kalkolitik Çağ Kültür Katı (Alkım 1986: 99-116; Alkım/Alkım/Bilgi 1988: 50-52) ile bunu kesintisiz olarak izleyen ve 6 mimari tabakadan oluşan İlk Tunç Çağı I Erken Kültür Katı (Dönmez 2000c: 116-144), Orta Karadeniz Bölgesi'nde yerleşim ve kültür sürekliliğinin başlangıcı ile gelişimini yansıtır. Bölgede kazısı yapılmış diğer merkezlerden Kıyı Kesimi'ndeki Kocagöz Höyük (Erzen 1956: 5; Burney 1956: 184) ve Dündartepe (Özgüç 1948: 397-398; Kökten/Özgüç/Özgüç 1945: 367-369; Orthmann 1963a: 45-47) ile Kara Kesimi'ndeki Maşat Höyük (Akurgal 1946: 220; Orthmann 1963a: 51-52), Horoztepe (Özgüç/Akok 1957: 202; Özgüç/Akok 1958: 3; Orthmann 1963a: 49-50) ve Kayapınar Höyüğü'nün (Temizer 1954: 317; Durbin 1971: 122; Orthmann 1963a: 51) ulaşılabilmiş en alt tabakalarında da Geç Kalkolitik Çağ kültürünün saptanmış olması, İkiztepe'de ortaya çıkan kronolojik başlangıcı desteklemektedir. Bu bağlamda İkiztepe'de ele geçmiş olan metal eserlere tabakalaşma düzeyinde bakıldığında, Geç Kalkolitik Çağ'dan İlk Tunç Çağı III sonuna kadar olan süreçte yerel bir gelişimin varlığı gözlenmektedir. İkiztepe'de en erken dönem olan Geç Kalkolitik Çağ Kültür Katı'na ait mimari tabakalarda madenin kullanımı, küpe (Bilgi 1984: Fig.18/257), yüzük (Bilgi 1984: Fig.18/256), bilezik (Bilgi 1984: Fig.17/227), iğne (Bilgi 1984: Fig.16/158-168), pandantif (Bilgi 1984: Fig.18/268), kolye (Bilgi 1984: Fig.17/223) ve boncuk (Bilgi 1984: Fig.17/224-226) gibi takılar ya da dikiş iğnesi (Bilgi 1984: Fig.15/129), delici (Bilgi 1984: Fig.15/112) ve olta iğnesi (Bilgi 1984: Fig.16/151) gibi basit aletlerin üretiminden ileriye gitmemiştir. Bu dönemin eserlerinin bazılarının saf bakırdan imal edilmiş olması (Bilgi 1994: 257) bölgesel bir gelişimin basit düzeydeki başlangıcını işaret etmektedir. Bunu izleyen İlk Tunç

Orta Tunç Çağı I-II sürecine yerleştirilebilecek olan Hıdırlı Mezarlığı, doldurduğu kronolojik boşlukla, maden buluntulu mezarlık geleneğinin Orta Karadeniz Bölgesi'nde İÖ 2. Binyıla taşındığını belgelemiştir.

Buraya kadar değindiğimiz arkeolojik bulgulara ek olarak, Çankırı'dan Sinop'a doğru yapılmakta bulunan ve Ankara ile İstanbul'u Karadeniz Bölgesi'ne bağlayacak olan Karadeniz Otoyolu'nun yapım çalışmaları sırasında, bir kısmının söz konusu yol yapımı sırasında tahrip edilmesine karar verilen Boyabat-Kovuklukaya³⁵ yerleşmesinde (res.13-14) 2002 yılı Ağustos ayı içinde Sinop Müze Müdürü Musa Özcan'ın başkanlığında yapılan³⁶ ve heyet üyesi olarak katıldığım kurtarma kazısında sorumluluğunu üstlendiğim 5. Açma'da ortaya çıkarılan, altyapısı plaka taşlarla inşa edilmiş olan bir yapı (bkz. plan ve kesit; res.14-15), mimari özellikleri, çanak-çömleği ve küçük buluntularıyla Sinop ili İÖ 2. Binyılı için yeni ve çok önemli bulgular sunmuştur. Kabaca beşgen bir plana sahip olan yaklaşık 8.00 x 7.00 m boyutundaki yapı iki evrelidir. Yaklaşık olarak 0.40 m.lik bir dolguya sahip olan yapının Erken Evre'sinde yalnızca el yapımı İlk Tunç Çağı III çanak-çömleği ele geçti. Yaklaşık 0.50 m.lik bir dolgusu bulunan Geç Evre'de ise hem Erken Evre çanak-

---

Çağı I Erken Kültür Katı'nda ise, madencilikte tekdüze görünümün devam ettiğini yine küpe (Bilgi 1984: Fig.18/259) ve iğne (Bilgi 1984: Fig.16/169) gibi takılardan, delici (Bilgi 1984: Fig.15/113-114) ve kesici (Bilgi 1984: Fig.13/57) gibi basit aletlerden anlaşılmaktadır. İlk Tunç Çağı I Geç Kültür Katı'nda (Dönmez 2000c 145-175) ise, İlk Tunç Çağı III'te büyük bir aşama gösterecek olan madenciliğin temellerinin atılmış olduğunu görmekteyiz. Bu dönemde takıların yalnızca küpelerden (Bilgi 1999d: Res.47) oluştuğu gözlenmektedir. Delici (Bilgi 1984: Fig.15/113-114) gibi basit veya zıpkıncu (Bilgi 1999d: Res.10) gibi daha gelişkin aletlerin yanısıra, gelişkin kesiciler (Bilgi 1984: Fig.13/57; Bilgi 1999d: Res.34-35) ile ustura (Bilgi 1999d: Res.22) dikkat çekicidir ve ilk olarak bu dönemde ortaya çıkmıştır. İlk Tunç Çağı I Geç'deki en önemli gelişmelerden biri ilk defa okucunun (Bilgi 1999d: Res.4-5) ele geçmiş olması yani silah özellikli eserlerin üretiminin başlamış olmasıdır. Ayrıca yine ilk olarak bu kültür katında görülen ve metal eser üretiminde kullanılmış olduğu anlaşılan taş kalıplar (Bilgi 1999d: Res.56-58), bileytaşları (Bilgi 1999d: Res.68, 70-72, 81, 85-88) ve zımparataşları (Bilgi 1999d: Res.62-66) İkiztepe'de ve dolayısı ile Orta Karadeniz Bölgesi'nde üretimin yerel olduğunu kanıtlanması açısından çok önemlidir.

³⁴ Bilgi 1984: 31-96; Bilgi 1990: 119-219.

³⁵ Sinop ili, Boyabat ilçesinin 10 km kuzeyinde yer alan Çulhalı Köyü'nün 300 m kuzeydoğusunda bulunan Kovuklukaya yerleşmesi, Aslancevizi Mevkii'ndeki yaklaşık 25 m yüksekliğindeki kayalığın doğu yamaçlarında yer almaktadır. Yaklaşık 300 x 400 m boyutundaki Kovuklukaya yerleşmesi adını kayalığın zirvesinde bulunan yaklaşık 1.50 x 1.70 x 1.20 m boyutundaki büyük bir nişten almıştır. Kovuklukaya'nın düz olan ve yaklaşık 70 x 80 m boyutundaki tepe kısmı Bizans Dönemi'nde mezarlık olarak kullanılmıştır.

³⁶ Bu yazıda kullanılan Kovuklukaya buluntularını yayınlamama izin veren Sinop Müze Müdürü Musa Özcan'a teşekkür ederim.

çömleği ile benzer el yapımı İlk Tunç türü çanak-çömlek ve hem de çarkta şekillendirilmiş ve iyi elenmiş hamurlu Orta Tunç Çağı çanak-çömleği (lev.1-5) birlikte bulundu. Erken Evre'de yapının iki girişi olduğu saptandı. Yapıya ana girişin doğu duvar tarafından yapılmış olduğu bu duvar üzerinde bulunan yaklaşık 2 m genişliğindeki açıklıktan anlaşıldı (bkz. plan ve kesit). Kuzey duvarı üzerinde yer alan yaklaşık 1 m genişliğindeki açıklığın ise ikinci bir giriş olduğu düşünüldü (bkz. plan ve kesit). Geç Evre'de ise söz konusu bu iki girişin de kapatılmış bulunduğu ve iç taraftan yapının kuzeybatı köşesine yaklaşık 2 x 1.50 m boyutunda küçük bir depo mekanı eklenmiş olduğu saptandı. Yerleşmeye girişin de bu küçük mekanın doğusunda duvar üzerinde oluşturulmuş olan geniş düz alandan sağlanmış olabileceği düşünüldü (bkz. plan ve kesit). Arkeolojik bulgular ışığında bugüne değin, Klasik Çağ öncesi Orta Karadeniz Bölgesi mimarisinde, yapılarda taşın inşa malzemesi olarak minimum seviyede ve yalnızca destek elamanı olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Kovuklukaya'da ortaya çıkan söz konusu yapı, bu genel durumu değiştirmemekle birlikte, bazı bölgelerde taşın mimaride daha ağırlıklı olarak kullanılmış olduğunu kanıtlamış bulunmaktadır. Ele geçen buluntular ışığında Erken Evre'si Geç İlk Tunç Çağı III'e tarihlenen yapının Geç Evresi ise Orta Tunç Çağı I-II'ye ait olmalıdır.

Kovuklukaya 5. Açma Yapısı Geç Evre'de ele geçmiş olan İlk Tunç Çağı türü çanak-çömleğin hepsi elde şekillendirilmiştir. Hamurları bitki ve mineral katkılarla hazırlanmıştır. Özenli olanlarda pişme iyidir. Çoğunluğu hamurunun renginde astarlı olan bu çanak-çömlek parçalarının yüzey renkleri açık griden kızkılkahverengiye ve açık portakaldan koyu devetüyüne kadar değişmektedir. Çoğunluğu bezeksiz olan kaplar oluk (lev.4/1-2) ve kabartma (lev.4/2) teknikleriyle nadiren bezenmiştir. İlk Tunç Çağı türü çanak-çömleğin çoğunluğunu içe kapanan ağız kenarlı (lev.1/1-2), omurgalı (lev.2/1, 6) ya da düz yükselen ağız kenarlı çanaklar oluşturur (lev.2/2). Bu tip çanakların ağız kenarı dışı dikey tutamaklı (lev.1/3), üçgen yatay kulplu (lev.1/4-5) ya da ağız kenarından başlayıp gövdeye birleşen dikey kulplu (lev.1/6, 2/3-5) varyasyonları da vardır. Çömlekler ise nadiren içe kapanan ağızlı (lev.3/1), daha çok ise belirgin boyunlu ve dışa açılan ağız kenarlıdır (lev.3/2-6). Çömleklere ait ele geçen kulplu gövde parçaları, çanaklarda olduğu çömleklerde de yatay (lev.4/5-6) ve dikey kulplar (lev.4/3-4) bulunduğunu kanıtlamaktadır.

Kovuklukaya 5. Açma Yapısı'nın Geç Evresi'ne ait çark yapımı çanak-çömleğinin hamur rengi açık portakaldan devetüyüne ve hatta kiremit rengine kadar değişmektedir. Bu tür çanak-çömlekte katkı olarak ince mineral ve ince bitki katkı kullanılmıştır. Bu grup çanak-çömleğin en yaygın formları çanaklar ve çömleklerdir. Çanaklar genellikle içe kapanan ağız kenarlı ve dudaklıdır (lev.5/1-5). İÖ 2. binyıl çanak-çömleğinin tipik özelliği olan boncuk dudak (lev.5/4) Kovuklukaya'da da görülmektedir. Çömlekler ise genellikle kalın kenarlıdır (lev.5/6-7).

Kovuklukaya 5. Açma Yapısı'nın Geç Evresi'nde ele geçmiş olan İlk Tunç Çağı türü çanak-çömleklerin benzerleri İkiztepe Tepe I I. Kültür Katı³⁷, Boğazköy/*Hattuş-Kuzeybatı Yamacı 9a Tabaka'sı*³⁸, Boğazköy/*Hattuş-Büyükkale Ve*³⁹ ve *Vc*⁴⁰ tabakaları, Alaca Höyük II. Kültür Katı⁴¹, Kültepe/*Kaniş Karum'u IV. Tabaka*⁴², Ahlatlıbel⁴³ ve Polatlı'nın İlk Tunç Çağı III tabakaları⁴⁴ ile Bademağacı⁴⁵, çark yapımı olanların koşulları ise İkiztepe Tepe I I. Kültür Katı⁴⁶, Boğazköy/*Hattuş-Kuzeybatı Yamacı 9a Tabaka'sı*⁴⁷, Boğazköy/*Hattuş-Büyükkale Vd*⁴⁸ ve *Vc*⁴⁹ tabakaları ve Kültepe/*Kaniş Karum'u IV. Tabaka'da*⁵⁰ görülmektedir. Kovuklukaya Yapısı'nın Geç Evresi'nin

³⁷lev.1/3=Alkım/Alkım/Bilgi 2003: lev.LXXI/7; lev.2/2=Alkım/Alkım/Bilgi 1988: lev.XI/2; lev.3/1=Alkım/Alkım/Bilgi 1988: lev.XXII/1; lev.4/1-2=Alkım/Alkım/Bilgi 1988: lev.XVII/1-7.

³⁸lev.1/1=Fischer 1963: taf.11/137; lev.1/2=Orthmann 1963b: taf.11/81, 20/181; lev.1/4=Orthmann 1963b: taf.2/101; lev.1/5=Orthmann 1963b: taf.12/103; lev.1/6=Orthmann 1963b: taf.8/26; lev.2/6=Orthmann 1963b: taf.11/82; lev.3/1=Orthmann 1963b: taf.15/152; lev.3/2=Orthmann 1963b: taf.13/125; lev.3/3=Orthmann 1963b: taf.15/140; lev.3/4=Orthmann 1963b: taf.23/213; lev.3/5=Orthmann 1963b: taf.19/144; lev.3/6=Orthmann 1963b: taf.14/138; lev.4/5=Orthmann 1963b: taf.13/127.

³⁹lev.2/2=Orthmann 1984: abb.2/30; lev.3/2=Orthmann 1984: abb.2/32.

⁴⁰lev.1/2=Orthmann 1984: abb.10/84; lev.1/5=Fischer 1963: taf.5/67; lev.3/4=Orthmann 1984: abb.10/93; lev.4/6=Fischer 1963: taf.7/83.

⁴¹lev.2/4=Orthmann 1963a: taf.43-11/42.

⁴²lev.1/5=Emre 1989: fig.AII/2.

⁴³lev.2/4=Orthmann 1963a: taf.24-5/44; lev.2/5=Orthmann 1963a: taf.24-5/45.

⁴⁴lev.2/3=Orthmann 1963a: taf.37-8/62.

⁴⁵lev.2/1=Umurtak 2003: fig.1/9.

⁴⁶lev.5/1=Alkım/Alkım/Bilgi 1988: lev.III/2; lev.5/4=Alkım/Alkım/Bilgi 1988: lev.III/3-6; lev.5/5=Alkım/Alkım/Bilgi 1988: lev.VI/5; lev.5/6=Alkım/Alkım/Bilgi 1988: lev.VII/12; lev.5/7=Alkım/Alkım/Bilgi 1988: lev.IX/3-5.

⁴⁷lev.5/2=Orthmann 1963b: taf.17/17; lev.5/4=Orthmann 1963b: taf.12/92.

⁴⁸lev.5/2=Orthmann 1984: abb.3/38.

⁴⁹lev.5/3=Orthmann 1984: abb.10/86.

⁵⁰lev.5/1=Emre 1989: fig.AII/10.

özellikle çark yapımı çanak-çömleği genel olarak değerlendirildiğinde yukarıda belirtilen merkezlerin ve tabakaların dışında, yüzey araştırması ile saptanmış Samsun ve Amasya İÖ 2. Binyılı yerleşmeleri⁵¹, Dündartepe III. Kültür Katı⁵², Maşat Höyük V. Yapı Katı⁵³, Boğazköy/*Hattuş-Büyük*kale Vf-a⁵⁴, Kuzeybatı Yamacı 8a-9a⁵⁵ ve Aşağı Şehir 4-5⁵⁶, Kültepe/*Kaniş* Karum'u IV, III⁵⁷, II ve Ib⁵⁸ ve Alishar Höyük 11T tabakaları⁵⁹ ile de çağdaş olduğu görülmektedir. Geç Evre'nin İlk Tunç Çağı türü çanak-çömleklerine ait olan hem dikey⁶⁰ (lev.4/3, 6) hem de yatay kulp parçalarının⁶¹ (lev.4/4-5) yakın koşulları ise Sinop ilinde yapılan yüzey araştırmalarında incelenen çok sayıda yerleşmede oldukça bol sayıda ele geçmiştir.

Kovuklukaya Yapısı'nın Geç Evresi'nde hem İlk Tunç Çağı türü ve hem de çark yapımı bu her iki grup çanak-çömleğin birarada görülmesi İkiztepe I. Kültür Katı'nı çağrıştırmaktadır. Bilindiği üzere, İÖ 2100 ile 1750 yıllarına yani Orta Tunç Çağı I ve II'ye tarihlenen ve Geçiş Çağı⁶² olarak da adlandırılan ve 6 mimari tabakadan oluşan İkiztepe I. Kültür Katı'nda⁶³, çark yapımı

⁵¹ Dönmez 2002: 873-903.

⁵² Kökten/Özgüç/Özgüç 1945: 382-384; Özgüç 1948: 408.

⁵³ Özgüç 1982: 14.

⁵⁴ Orthmann 1963: abb.3; Orthmann 1984: abb. 1, 3-4, 10-11.

⁵⁵ Schirmer 1969: taf.21-29.

⁵⁶ Fischer 1963: taf. 51, 60, 92, 97/884.

⁵⁷ Emre 1963: 87-99; Emre 1989: fig.111-128.

⁵⁸ Özgüç 1951: 289-306; Özgüç 1955: 445-461; Emre 1963: 87-99; Özgüç 1986: 49-53.

⁵⁹ Osten 1937: 209-271.

⁶⁰ Bu tip kulpların benzerleri Çimbek Tepe (Işın 1998: pl.9/21), Emiryayla-Maltepe (Işın 1998: pl.18/19, 21) ve Altınkaşı Höyük'te (Işın 1998: Pl.21/5-6) görülmektedir.

⁶¹ Bu tip kulplar Mezarlık Tepe (Işın 1998: pl.5/7, 6/8-10, 12), Köşk Höyük (Işın 1998: pl.10/8), Çindilli Tepe (Işın 1998: pl.13/19-24), Gavur Tepe (Işın 1998: Pl.14/3, 8), Tingiroğlu Tepesi (Işın 1998: pl.16/10), Keçi Türbesi Höyüğü (Işın 1998: Pl.17/4); Emiryayla-Maltepe (Işın 1998: pl.18/19, 21), Kadı Mezarı (Işın 1998: 19/4); Kargola Tepesi (pl.22/4) ve Karamkuru Tepesi'nde (Işın 1998: Pl.25/16) ele geçmiştir.

⁶² Geçiş Çağı Kültür Katı, İÖ 3. Binyıldan İÖ 2. Binyıla geçiş dönemi ile İÖ 2. Binyılın ilk çeyreğini kapsamaktadır.

⁶³ İkiztepe İÖ 2. Binyılı çanak-çömleğinin büyük bir kısmı çömlekçi çarkında şekillendirilmiştir. İyi elenmiş temiz bir hamura sahip olan bu tür çanak-çömlek ince mineral ve çok ince bitki katkılıdır. Genellikle iyi ya da orta açıklı olan çark yapımı çanak-çömleğin yüzey renkleri açık portakaldan devetüyüne kadar değişmektedir. İÖ 2. Binyılı çark yapımı İkiztepe çanak-çömleği bu özellikleri ile İlk Tunç Çağı örneklerinden ayrılırlar. Bu çanak-çömleğin en yaygın formları olarak çanaklar, bardaklar, kadehler, çömlekler, çaydanlıklar ve ibrikler dikkati çekmektedir. Özellikle çanaklar ve çömlekler üzerinde görülen ügen kulplar bu dönem için çok tipiktir. Ayrıca çanakların boncuk şeklindeki dudakları (bead rim) yine bu dönemin karakteristik özellikleri arasındadır. Testiler, çaydanlıklar ve ibrikler üzerinde ise zarif dikey

İÖ 2. binyılı çanak-çömleğinin yanısıra el yapımı İlk Tunç türü çanak-çömlekler de ele geçmiştir. Söz konusu bu durum ve her iki yerleşmedeki çanak-çömleklerin hem teknik yapı ve hem de tıpsel benzerlikleri, bu yerleşmelerin çağdaş olabileceklerine işaret etmektedir.

Çanak-çömlek açısından yapılan bu bağlantıların ışığında Kovuklukaya 5. Açma Yapısı'nın Geç Evresi'nin İÖ 3. binyılın sonları ile en geç İÖ 18. yüzyılın başları arasına tarihlenebileceğini söyleyebiliriz. Kovuklukaya Yapısı'nın Geç Evresi'ne ait çanak-çömlekler her ne kadar İkiztepe I. Kültür Katı ve Orta Anadolu Bölgesi ile sıkı bir ilişkiyi yansıtıyor ise de genel görünümeleri ile bölgesel nitelik ve özelliklerini göstermektedirler.

Kovuklukaya Yapısı Geç Evresi'nin dolgusu içinde ele geçen çanak-çömlek parçaları dışında taş (lev.6/1; res.16-17) ve pişmiş toprak maden döküm kalıp parçaları (lev.7/1, 8/1-2; res.18), pişmiş toprak potalar (lev.9/2-3; res.19), üfleç (lev.9/1) ile çok sayıda ezgitaşı (lev.10/1-4) ve pişmiş toprak ağırşak (lev.9/4-5) ele geçti. Olivin bazalttan yapılmış dikdörtgen prizması şeklindeki taş kalıbın üç yüzeyinin döküm için işlevli olduğu görülmektedir (lev.6/1, res.16-17). Bu kalıbın bir yüzeyi yassı balta, bir yüzeyi iğneli okucu ve bir yüzeyinin ise büyük olasılıkla keski ya da kalem dökümü için kullanılmış bulunduğu görülmektedir. Söz konusu bu kalıbın üç işlevli olarak benzeri yani yassı balta, okucu ve kalem üretimi açısından bugüne değin benzeri Anadolu'da ele geçmemiştir. Kalıbın yassı balta dökümü yapılmış olan kısmının taş kalıp olarak benzerleri İkiztepe Tepe I II. Kültür Katı'nda⁶⁴ ve Norşun Tepe'nin İlk Tunç Çağı III'e tarihlenen 19. Tabakası'nda⁶⁵ bulunmuştur. Bu kalıbın içerdiği okucu kısmının benzeri bugüne değin ele geçmemiştir. Ancak kalıp üzerinde yer alan okucu kısmına çok benzeyen tunç bir okucu Dündartepe'nin Orta Tunç Çağı I-II'ye tarihlenen III. Kültür Katı'nda bulunmuştur⁶⁶. Diğer kalıplar kilden yapılmıştır (lev.7/1, 8/1-2). Dik-

---

kuplar görülmektedir. Bunlara ek olarak yaygın olarak görülen bardakların çömlekçi çarkından ayrılması için diplerinin ip ile kesilmesi sonucu oluşan izler yine bu dönem çanak-çömleğinin tipik özellikleri arasındadır. İkiztepe İÖ 2. Binyılı çark yapımı çanak-çömleğinin bir başka önemli özelliği ise bezemesiz oluşudur. (Alkım 1979: 153, res.5-15; Alkım 1981: 1-3, res.2; Alkım 1983: 166-171, lev.I/1-5, II/1-3; Alkım 1984: 46-47, res.1-2; Alkım/Alkım/Bilgi 1988: 22-30, 89-91, lev.I-IX, XLIV-XLVII, LXVII/21-23, XCII/153-155a, XCIII/158, 161-162; Bilgi 1998:64; Bilgi 1999b: 143, çiz.3/A 1-3; Bilgi 1999c: 172, çiz.2/A 1-2; Müller-Karpe 2001: 430-442).

⁶⁴ Müller-Karpe 1994: taf.24/2.

⁶⁵ Schmidt 2002: taf. 41/552.

⁶⁶ Kökten/Özgüç/Özgüç 1945: lev.IX/3.

dörtgen prizması şeklinde olan ilk kalıbın dört yüzeyinin döküm işlevli olduğu görülmektedir (lev.7/1). İki yüzeyde yassı balta iki yüzeyde ise keski dökümü yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu kalıbın yine pişmiş topraktan yakın bir benzeri Tel Tainat'ın J Evresi'nde ele geçmiştir⁶⁷. Oldukça küçük parçalar halinde ele geçmiş olan diğer iki pişmiş toprak kalıbın (lev.8/1-2) koşutu olarak ise Tokat-Gevrek'te bulunmuş olan ve yine kilden yapılmış bulunan bir kalıp görülmektedir⁶⁸. Kovuklukaya'da ele geçmiş olan pişmiş toprak üflecin (lev.9/1) çok yakın bir benzeri İkiztepe Tepe I I. Kültür Katı'nda bulunmuştur⁶⁹. Tutamakları noksan olan iki adet pişmiş toprak potanın birinin diğerinden çok daha fazla kullanılmış olduğu görülmektedir (lev.9/2). Bu potanın koşutları Alaca Höyük II. Kültür Katı'nda ve Hisarlık Tepesi/Troya III. Kat'ta ele geçmiştir⁷⁰. Diğer potanın (lev.9/3) yakın bir benzeri Hanözü'nün 2. Kültür Katı'nda bulunmuştur⁷¹. Metal eser üretimi ile ilgili olan bu alet-edavatlar Kovuklukaya 5. Açma Yapısı'nın bir atölye olabileceğini açık bir biçimde göstermektedir. Ayrıca bu yapı ile söz konusu alet-edavat Sinop yöresinde İÖ 3. Binyılın sonları ile İÖ 2. Binyılın başlarında yerel metal eser üretiminin varlığına da işaret etmektedirler. Bütün bu buluntular ışığında Kovuklukaya çanak-çömleği ve maden eser üretimi ile ilgili alet-edavatlar ile Hıdırlı Mezarlığı'nda ele geçmiş olan mızrakuçları ve iğneler, Assur Ticaret Kolonileri Çağı ticaretinin Sinop yöresine kadar uzandığını ve Kovuklukaya ile Hıdırlı'nın⁷² büyük olasılıkla üretim bakımından bu ticaretin önemli birer parçası olduğunu tartışmasız bir şekilde kanıtlamaktadır.

Bunlara ek olarak Sinop kent merkezi içinde bulunan Kız Öğretmen Okulu'nun temel kazısı sırasında ele geçmiş olan metal bir mızrakucu⁷³ ile bir iğne⁷⁴ Ö. Bilgi tarafından Orta Tunç. Çağı'na tarihlenmiştir. Söz konusu bu buluntular Sinop kent merkezinde bir İÖ 2. binyılı yerleşmesi ya da mezarlığı olabileceğine işaret etmesi bakımından çok önemlidir. Ayrıca, Sinop Merkez İlçe Lala Köyü'nde ele geçmiş olan ve Ö. Bilgi tarafından Orta Tunç

⁶⁷ Müller-Karpe 1994: taf.22/5.

⁶⁸ Müller-Karpe 1994: taf.20/1.

⁶⁹ Müller-Karpe 1994: taf.3/12.

⁷⁰ Müller-Karpe 1994: taf.10/12 (Alaca Höyük); Müller-Karpe 1994: taf.10/10 (Hisarlık Tepesi/Troya).

⁷¹ Müller-Karpe 1994: taf.11/12.

⁷² Dönmez 2003: 20.

⁷³ Bilgi 2001a: tablo 20/123.

⁷⁴ Bilgi 2001a: tablo 27/178.

Çağı'na tarihlenmiş bulunan bir metal mızrakucu⁷⁵ ile F.J. Hiebert'in başkanlığında gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sırasında incelenen Merkez İlçe Nohutluk-Güllüavlu (Hacıoğlu)'da⁷⁶ ele geçmiş olan Orta Tunç Çağı çanak-çömlek parçaları, yukarıda anılan tüm buluntularla birlikte, Sinop yöresinde Assur Ticaret Kolonileri Çağı ile çağdaş yerleşme ve mezarlıkların yoğun olduğunu düşündürmektedir.

Bununla beraber bugüne değin yapılmış araştırmalarda Sinop yöresinde Eski Hitit ve Hitit İmparatorluk Çağları'na ait hiçbir buluntu ele geçmemiş olduğu bazı araştırmacılar tarafından bildirilmiş olmasına⁷⁷ karşın, Bülbül (res.20/2) ve Dibekli köylerinde (res.20/1) ele geçmiş olan kolcuklu baltalar⁷⁸ Ö. Bilgi tarafından Son Tunç Çağı'na yani Hitit İmparatorluk Çağı'na tarihlendirilmiştir.

Sinop ile ilgili bu arkeolojik bulguların yanısıra, oldukça az olmasına karşın filolojik verileri de değerlendirmek, yörenin İÖ 2. binyılı anlamamıza yardımcı olacaktır. Bu dönem hakkında hemen hemen tek yazılı kaynağımızı Hitit metinleri oluşturmaktadır. İÖ. 2. binyılda Güney Karadeniz sahillerinde *Kaška* (Gaşga), *Pala*, *Tummana*, *Kalaşma*, *Kaştama*, *Hulana* ve *Kaššiya* başta olmak üzere pek çok topluluğun yaşamış olduğu Hitit yazılı kaynaklarından bilinmektedir⁷⁹. Bu metinlerde anılan uluslar içinde en güçlüleri olan ve Hitit Devleti'nin kuzeyinde buldukları anlaşılan *Kaşkalar*'ın⁸⁰ Sinop ili ve yakın çevresine de egemen oldukları düşünülebilir⁸¹.

Ayrıca, Hitit metinlerinde geçen *Šinuua*⁸² ile antik *Sinope* ve bugünkü Sinop il merkezinin aynı yerler olduğu konusunda bazı görüşler vardır. Söz konusu bu görüşler anlaşılacağı üzere isim benzerliği temeline dayanmaktadır⁸³. Ancak hiçbir tarihsel coğrafya bilgisini temel almadan yalnızca isim

⁷⁵ Bilgi 2001a: tablo 20/125.

⁷⁶ Doonan/Gantos/Hiebert/Yaycıoğlu/Besonen 2000: 347; Doonan/Gantos/Hiebert/Yaycıoğlu/Besonen 2001: 116, fig. 10, 13.

⁷⁷ Işın/Tatlıcan/Işın 1992: 7.

⁷⁸ Bilgi 2001a: tablo 8/76-77.

⁷⁹ Bkz. *Hititler ve Hitit İmparatorluğu/Die Hethiter und Ihr Reich*. Bonn 2002'de 304-305'deki harita.

⁸⁰ Schuler 1965; Murat 1998: 435-443.

⁸¹ Dinçol/Yakar 1974: 565.

⁸² Monte/Tischler 1978: 358.

⁸³ Ertem 1973: 125.

benzerliğine dayanarak böyle bir varsayımı kabul etmek bu aşamada çok doğru değildir. Ayrıca bugüne değin yapılmış araştırmalar sonucunda Sinop'ta bir Hitit Çağı (Orta Tunç Çağı III-IV ve Son Tunç Çağı) yerleşmesinin saptanamamış olması bu varsayımı daha da zayıflatmaktadır. *Šinuua-Sinope*-Sinop eşitliğine ek olarak, Hitit metinlerinde geçen *Dahara*⁸⁴ ya da *Šarija*⁸⁵ ırmaklarının bugünkü Gökırmak ile lokalize edilebileceği de ileri sürülmüştür⁸⁶.

Bilinen Hitit yazılı kaynaklarında, Kuzey Anadolu'da irili ufaklı yaklaşık 2000 yerleşme adı geçmesine⁸⁷ karşın, Karadeniz Bölgesi'ndeki araştırmalar sonucunda İÖ 2. binyılı yerleşmelerinin sayıları henüz birkaç yüze yeni ulaşmıştır. Üstelik bu yerleşmelerden Kıyı Kesimi'nde bulunanları Hitit Çağı öncesine yani Assur Ticaret Kolonileri Çağı ile çağdaş dönemlere aittir. Bu bağlamda ileride yapılacak araştırmalarla İÖ 2. binyılı yerleşmelerinin sayılarının bir miktar daha artacağı gerçeği göz önüne alınsa bile bunların bilinen Hitit yazılı kaynaklarındaki sayıya ulaşamayacağı açıktır. Bu durum da bize, genelde Karadeniz Bölgesi özelde ise Sinop yöresinin özellikle Kıyı Kesimi'ndeki Assur Ticaret Kolonileri Çağı ile çağdaş olası İÖ 2. binyılı yerleşmelerine ait kalıntıların, büyük olasılıkla ahşabın mimaride ağırlıklı bir şekilde kullanılmış olması nedeniyle günümüze kadar gelemediğini düşündürmektedir. Ayrıca bu yerleşmelerin Karadeniz Bölgesi'nin bugünkü yoğun bitki örtüsü altında kalmış olabileceği de bir başka olasılık olarak göz önünde bulundurulmalıdır.

⁸⁴ Monte/Tischler 1978: 594; Ertem 1980: 17, 21, 34

⁸⁵ Forlanini 1992: B III 6

⁸⁶ Monte/Tischler 1978: 594

⁸⁷ Yakar 2000: 295

KATALOG

Levha 1/1 : Çanak ağız parçası. A. Çapı 28 cm. Yük. 9.2 cm. Gen. 14.2 cm. Kal. 1 cm. Açık portakal rengi hamuru orta bitki ve orta mineral katkılı. Kiremit rengi astarlı. İyi pişmiş. Orta açkılı. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzeri: Boğazköy/*Hattuş*-Kuzeybatı Yamacı 9a Tabakası. Fischer 1963: taf.11/137

Levha 1/2 : Çanak ağız parçası. A. Çapı 22 cm. Yük. 5.1 cm. Gen. 8.5 cm. Kal. 1 cm. Kızılkahverengi hamuru ince bitki ve ince mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. Orta pişmiş. Açkısız. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: Boğazköy/*Hattuş*-Kuzeybatı Yamacı 9a Tabakası. Orthmann 1963b: taf.11/81, 20/181. Boğazköy/*Hattuş*-Büyükkale Vc Tabakası. Orthmann 1984: abb.10/84

Levha 1/3 : Çanak ağız parçası. A. Çapı 18 cm. Yük. 3.5 cm. Gen. 6.7 cm. Kal. 0.6 cm. Koyu devetüyü rengi hamuru ince bitki ve ince mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. İyi pişmiş. Zayıf açkılı. Bezeme dış yüze dikey bir kabartma memecik ile yapılmış. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzeri: İkiiztepe Tepe I. I. Kültür Katı. Alkım/Alkım/Bilgi 2003: lev.LXXI/7

Levha 1/4 : Çanak ağız parçası. A. Çapı 23 cm. Yük. 6.2 cm. Gen. 7 cm. Kal.0.9 cm. Açık kiremit rengi hamuru orta bitki ve orta mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. Orta pişmiş. Açkısız. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzeri: Boğazköy/*Hattuş* Kuzeybatı Yamacı 9a Tabakası. Orthmann 1963b: taf.2/101

Levha 1/5 : Çanak ağız parçası. A. Çapı 22 cm. Yük. 6.9 cm. Gen. 8.5 cm. Kal.0.9 cm. Kiremit rengi hamuru ince ve orta bitki ile orta mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. Orta pişmiş. Açkısız. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: Kültepe/ *Kaniş* Karum'u IV. Tabaka. Emre 1989: fig.AII/2

Boğazköy/ *Hattuş*-Kuzeybatı Yamacı 9a Tabakası. Orthmann 1963b: taf.12/103. Boğazköy/ *Hattuş*-Büyükale Vc Tabakası. Fischer 1963: taf.5/67

Levha 1/6 : Çanak ağız parçası. A. Çapı 20 cm. Yük.8 cm. Gen.12 cm. Kal. 0.8 cm. Koyu devetüyü rengi hamuru orta bitki ve orta mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. İyi pişmiş. Zayıf açkılı. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzeri: Boğazköy/ *Hattuş* -Kuzeybatı Yamacı 9a Tabakası. Orthmann 1963b: taf.8/26

Levha 2/1 : Çanak ağız parçası. A. Çapı 16 cm. Yük. 7 cm. Gen. 11.2 cm. Kal. 0.7 cm. Kiremit rengi hamuru ince bitki ve ince mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. Orta pişmiş. Açkısız. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzeri: Bademağacı. Umurtak 2003: fig.1/9

Levha 2/2 : Çanak ağız parçası. A. Çapı 16.8 cm. Yük. 5.4 cm. Gen. 6.4 cm. Kal. 0.9 cm. Koyu devetüyü rengi hamuru ince bitki ve orta mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. Orta pişmiş. Zayıf açkılı. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: İkiztepe Tepe I. I. Kültür Katı. Alkım/Alkım/Bilgi 1988: lev.XI/2. Boğazköy/ *Hattuş*-Büyükale Ve. Orthmann 1984: abb.2/30

Levha 2/3 : Çanak ağız parçası. A. Çapı 26 cm. Yük. 8 cm. Gen. 8.4 cm. Kal. 0.8 cm. Koyu devetüyü rengi hamuru orta ve iri bitki ile orta ve iri mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. İyi pişmiş. Zayıf açkılı. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzeri: Polatlı. İlk Tunç Çağı III. Orthmann 1963a: taf.37-8/62

Levha 2/4 : Çanak ağız parçası. A. Çapı 24 cm. Yük. 4.9 cm. Gen. 3.8 cm. Kal. 1 cm. Gri renkli hamuru orta bitki ve orta mineral katkılı. Açık devetüyü renkte astarlı. Orta pişmiş. Açkısız. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: Alaca Höyük II. Kültür Katı. Orthmann 1963a: taf.43-11/42

Ahlatıbel İlk Tunç Çağı III Tabakası. Orthmann 1963a: taf.24-5/44

Levha 2/5 : Çanak ağız parçası. A. Çapı 28 cm. Yük. 8 cm. Gen. 6.2 cm. Kal. 1 cm. Kızılkahverengi hamuru orta bitki ve orta mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. Orta pişmiş. Zayıf açkılı. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzeri: Ahlatlıbel İlk Tunç Çağı III Tabakası. Orthmann 1963a: taf.24-5/45

Levha 2/6 : Çanak ağız parçası. A. Çapı 24 cm. Yük 5 cm. Gen. 7.3 cm. Kal. 0.6 cm. Kızılkahverengi hamuru ince bitki ve ince mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. Orta pişmiş. Zayıf açkılı. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzeri: Boğazköy/*Hattuş*-Kuzeybatı Yamacı 9a Tabakası. Orthmann 1963b: taf.11/82

Levha 3/1 : Çömlek ağız parçası. A. Çapı 22 cm. Yük. 4.5 cm. Gen. 5.3 cm. Kal.0.7 cm. Devetüyü rengi hamuru ince bitki ile ince ve orta mineral katkılı. Koyu devetüyü renkte astarlı. İyi pişmiş. Zayıf açkılı. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: İkittepe Tepe I. I. Kültür Katı. Alkım/Alkım/Bilgi 1988: lev.XXII/1. Boğazköy/*Hattuş*-Kuzeybatı Yamacı 9a Tabakası. Orthmann 1963b: taf.15/152

Levha 3/2 : Çömlek ağız parçası. A. Çapı 22.2 cm. Yük. 3.8 cm. Gen. 5.4 cm. Kal. 0.8 cm. Kiremit rengi hamuru orta bitki ve orta mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. Orta pişmiş. Zayıf açkılı. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: Boğazköy/*Hattuş* Kuzeybatı Yamacı 9a Tabakası. Orthmann 1963b: taf.13/125. Boğazköy/*Hattuş*-Büyükkale Ve Tabakası. Orthmann 1984: abb.2/32

Levha 3/3 : Çömlek ağız parçası. A. Çapı 30 cm. Yük. 4.2 cm. Gen. 7.5 cm. Kal.0.8 cm. Açık portakal rengi hamuru ince ve orta bitki ile ince ve orta mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. Orta pişmiş. Açkısız. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzeri: Boğazköy/*Hattuş*-Kuzeybatı Yamacı 9a Tabakası. Orthmann 1963b: taf.15/140

Levha 3/4 : Çömlek ağız parçası. A. Çapı 27 cm. Yük. 5.3 cm. Gen. 5.1 cm. Kal. 0.9 cm. Açık devetüyü rengi hamuru ince bitki ile ince ve orta mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. İyi pişmiş. Zayıf açkılı. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: Boğazköy/*Hattuş*-Kuzeybatı Yamacı 9a Tabakası. Orthmann 1963b: taf.23/213. Boğazköy/*Hattuş*-Büyükkale Vc. Orthmann 1984: abb.10/93

Levha 3/5 : Çömlek ağız parçası. A. Çağı 16 cm. Yük. 3.6 cm. Gen. 3.8 cm. Kal. 0.7 cm. Koyu devetüyü rengi hamuru ince bitki ve ince mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. Orta pişmiş. Zayıf açkılı. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzeri: Boğazköy/*Hattuş*-Kuzeybatı Yamacı 9a Tabakası. Orthmann 1963b: taf.19/144

Levha 3/6 : Çömlek ağız parçası. A. Çapı 30 cm. Yük. 5.4 cm. Gen. 11.8 cm. Kal.0.8 cm. Koyu devetüyü rengi hamuru ince ve orta bitki ile orta mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. İyi pişmiş. Zayıf açkılı. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzeri: Boğazköy/*Hattuş* -Kuzeybatı Yamacı 9a Tabakası. Orthmann 1963b: taf.14/138

Levha 4/1 : Çömlek gövde parçası. Yük. 4.5 cm. Gen. 5.5 cm. Kal. 1 cm. Açık gri renkli hamuru orta bitki ve orta mineral katkılı. Kiremit rengi astarlı. Orta pişmiş. Açkısız. El yapımı. Bezeme dış yüzeye oluk tekniğinde yapılmış. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: İkiztepe Tepe I. I. Kültür Katı. Alkım/Alkım/Bilgi 1988: lev.XVII/1-7

Levha 4/2 : Çömlek gövde parçası. Yük. 5.7 cm. Gen. 7.4 cm. Kal. 1.4 cm. Koyu devetüyü rengi hamuru orta ve iri bitki ile orta ve iri mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. Orta pişmiş. Açkısız. El yapımı. Bezeme dış yüzeye oluk ve kabartma memecik tekniklerinde yapılmış. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: İkiztepe Tepe I. I. Kültür Katı. Alkım/Alkım/Bilgi 1988: lev.XVII/1-7

Levha 4/3 : Kulplu çömlek gövde parçası. Yük. 9.8 cm. Gen. 7 cm. Kal. 0.9 cm. Koyu devetüyü rengi hamuru ince bitki ile ince ve orta mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. İyi pişmiş. Zayıf açkılı. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: Çimbek Tepe. Işın 1998: pl.9/21; Maltepe-Emiryayla. Işın 1998: pl.18/19, 21; Altunkaşı Höyük. Işın 1998: Pl.21/5-6

Levha 4/4 : Kulplu çömlek gövde parçası. Yük. 7 cm. Gen. 10.5 cm. Kal. 1 cm. Devetüyü rengi hamuru ince bitki ile ince ve orta mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. İyi pişmiş. Zayıf açkılı. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: Mezarlık Tepe. Işın 1998: pl.5/7, 6/8-10, 12; Köşk Höyük. Işın 1998: pl.10/8; Çindilli Tepe. Işın 1998: pl.13/19-24; Gavur Tepe. Işın 1998: Pl.14/3, 8; Tıngıroğlu Tepesi. Işın 1998: pl.16/10; Keçi Türbesi Höyüğü. Işın 1998: Pl.17/4; Emiryayla-Maltepe. Işın 1998: pl.18/19, 21; Kadı Mezarı. Işın 1998: 19/4; Kargola Tepesi. pl.22/4; Karamkuru Tepesi. Işın 1998: Pl.25/16.

Levha 4/5 : Kulplu çömlek gövde parçası. Yük. 8.6 cm. Gen. 9.6 cm. Kal. 1 cm. Koyu devetüyü rengi hamuru orta bitki ve orta mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. Orta pişmiş. Açkısız. El yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: Boğazköy/*Hattuş*-Kuzeybatı Yamacı 9a Tabakası. Orthmann 1963b: taf.13/127, Mezarlık Tepe. Işın 1998: pl.5/7, 6/8-10, 12; Köşk Höyük. Işın 1998: pl.10/8; Çindilli Tepe. Işın 1998: pl.13/19-24; Gavur Tepe. Işın 1998: Pl.14/3, 8; Tıngıroğlu Tepesi. Işın 1998: pl.16/10; Keçi Türbesi Höyüğü. Işın 1998: Pl.17/4; Emiryayla-Maltepe. Işın 1998: pl.18/19, 21; Kadı Mezarı. Işın 1998: 19/4; Kargola Tepesi. pl.22/4; Karamkuru Tepesi. Işın 1998: Pl.25/16.

Levha 4/6 : Kulplu çömlek gövde parçası. Yük. 7.1 cm. Gen. 3.5 cm. Kal. 0.8 cm. Koyu devetüyü rengi hamuru orta bitki ile ince ve orta mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. Orta pişmiş. Zayıf açkılı. El yapımı. Orta Tunç Çağı I. Kovuklukaya

Benzerleri: Boğazköy/*Hattuş*-Büyükkale Vc Tabakası. Fischer 1963: taf.7/83. Çimbek Tepe. Işın 1998: pl.9/21; Maltepe-Emiryayla. Işın 1998: pl.18/19, 21; Altunkaşı Höyük. Işın 1998: Pl.21/5-6

Levha 5/1 : Çanak ağız parçası. A. Çapı 17 cm. Yük. 4 cm. Gen. 5.9 cm. Kal. 0.9 cm. Açık portakal rengi hamuru ince bitki ve ince mineral katkı. Kızılkahverengi astarlı. İyi pişmiş. Orta açıklı. Çark yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: İkiztepe Tepe I. I. Kültür Katı. Alkım/Alkım/Bilgi 1988: lev.III/2. Kültepe/*Kaniş* Karum'u IV. Tabaka. Emre 1989: fig.AII/10

Levha 5/2 : Çanak ağız parçası. A. Çapı 28 cm. Yük. 5 cm. Gen. 8. Kal. 0.8 cm. Açık portakal rengi hamuru ince bitki ve ince mineral katkı. Hamurunun renginde astarlı. İyi pişmiş. Zayıf açıklı. Çark yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: Boğazköy/*Hattuş-Büyükale* Vd Tabakası. Orthmann 1984: abb.3/38. Boğazköy/*Hattuş-Kuzeybatı Yamacı* 9a Tabakası. Orthmann 1963b: taf.17/17. Kirmencik-Tepecik. Yüzey buluntusu. Dönmez 2002a: lev.3/2; Dönmez 2002b: pl.3/2

Levha 5/3 : Çanak ağız parçası. A. Çapı 28.1 cm. Yük. 4.6 cm. Gen. 8.2 cm. Kal. 1 cm. Koyu devetüyü rengi hamuru ince bitki ve orta mineral katkı. Hamurunun renginde astarlı. Orta pişmiş. Zayıf açıklı. Çark yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: Boğazköy/*Hattuş-Büyükale* Vc Tabakası. Orthmann 1984: abb.10/86. Merzifon-Onhoroz Tepe. Yüzey buluntusu. Dönmez 2002a: lev.6/3; Dönmez 2002b: pl.6/3

Levha 5/4 : Çanak ağız parçası. A. Çapı 27 cm. Yük. 3.5 cm. Gen. 11 cm. Kal. 0.7 cm. Açık portakal rengi hamuru ince bitki ve ince mineral katkı. Koyu devetüyü renkte astarlı. İyi pişmiş. Zayıf açıklı. Çark yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: İkiztepe Tepe I. I. Kültür Katı. Alkım/Alkım/Bilgi 1988: lev.III/3-6. Boğazköy/*Hattuş-Kuzeybatı Yamacı* 9a Tabakası. Orthmann 1963b: taf.12/92

Levha 5/5 : Çanak ağız parçası. A. Çapı 29 cm. Yük.4.1 cm. Gen. 8.4 cm. Kal. 0.8 cm. Açık portakal rengi hamuru ince bitki ve ince mineral katkı. Hamurunun renginde astarlı. İyi pişmiş. Zayıf açıklı. Çark yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzeri: İkiztepe Tepe I. I. Kültür Katı. Alkım/Alkım/Bilgi 1988: lev.VI/5

Levha 5/6 : Çömlek ağız parçası. A. Çapı 38 cm. Yük. 6.3 cm. Gen. 9.6 cm. Kal. 2.5 cm. Açık kiremit rengi hamuru orta bitki ve orta mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. Orta pişmiş. Açkısız. Çark yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzeri: İkiztepe Tepe I. I. Kültür Katı. Alkım/Alkım/Bilgi 1988: lev.VII/12

Levha 5/7 : Çömlek gövde parçası. Yük. 5.7 cm. Gen. 8.5 cm. Kal.2.2 cm. Açık devetüyü rengi hamurlu. İnce ve orta bitki ile ince ve orta mineral katkılı. Hamurunun renginde astarlı. Orta pişmiş. Açkısız. Çark yapımı. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: İkiztepe Tepe I. I. Kültür Katı. Alkım/Alkım/Bilgi 1988: lev.IX/3-5

Levha 6/1 : Maden döküm kalıbı. Parça. Olivinli bazalt. Koyu yeşil renkli. Uz. 20.2 cm. Yük. 12.1 cm. Gen. 11.4 cm. Kal. 9.6 cm. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: Yassı balta döküm bölümü: İkiztepe İlk Tunç Çağı III: Müller-Karpe 1994: taf.24/2; Norşuntepe 19. Tabaka. Schmidt 2002: taf. 41/552

Levha 7/1 : Maden döküm kalıbı. Parça. Pişmiş toprak. Koyu devetüyü rengi hamuru, orta bitki ile orta ve iri mineral katkılı. Uz. 12.2 cm. Yük. 7.9 cm. Gen. 9.5 cm. Kal. 5.5 cm. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzeri: Tell Tayinat. Amuk J Evresi. Müller-Karpe 1994: taf.22/5

Levha 8/1 : Maden döküm kalıbı. Parça. Pişmiş toprak. Koyu kahverengi rengi hamuru, orta bitki ile orta ve iri mineral katkılı. Uz. 8.7 cm. Yük. 9.2 cm. Gen. 10.3 cm. Kal. 6.1 cm. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzeri: Tokat-Gevrek. İlk Tunç Çağı. Müller-Karpe 1994: taf.20/1

Levha 8/2 : Maden döküm kalıbı. Parça. Pişmiş toprak. Koyu devetüyü rengi hamuru, orta bitki ile orta ve iri mineral katkılı. Uz. 7.2 cm. Yük. 8 cm. Gen. 8.9 cm. Kal. 5.1 cm. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzeri: Tokat-Gevrek. İlk Tunç Çağı. Müller-Karpe 1994: taf.20/1

Levha 9/1 : Üfleç. Parça. Pişmiş toprak. Devetüyü rengi hamuru, ince ve orta bitki ile ince ve orta mineral katkılı. Uz. 7.1 cm. Ç. 4.8 cm. Kal. 1.3 cm. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: İkiiztepe. Tepe I. I. Kültür Katı. Müller-Karpe 1994: taf.3/10. Alaca Höyük. III. Kültür Katı. Müller-Karpe 1994: taf.3/12

Levha 9/2 : Maden döküm potası. Parça. Pişmiş toprak. Koyu kahve-rengi rengi hamuru, orta bitki ile orta ve iri mineral katkılı. Gen. 8.9 cm. Kal. 4.3 cm. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzerleri: Alaca Höyük. II. Kültür Katı. Müller-Karpe 1994: taf.10/12. Hisarlık Tepesi/ Troya III. Tabaka. Müller-Karpe 1994: taf.10/10

Levha 9/3 : Maden döküm potası. Parça. Pişmiş toprak. Koyu devetüyü rengi hamuru, orta bitki ile orta ve iri mineral katkılı. Gen. 9.3 cm. Kal. 2.3 cm. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Benzeri: Hanözü. 2. Kültür Katı. Müller-Karpe 1994: taf.11/12

Levha 9/4 : Ağırşak. Tüm. Pişmiş toprak. Koyu kiremit rengi hamuru, ince bitki ve ince mineral katkılı. Ç. 7.7 cm. Yük. 2.6 cm. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Levha 9/5 : Ağırşak. Tüm. Pişmiş toprak. Açık kiremit rengi hamuru, ince bitki ve ince mineral katkılı. Ç. 5.7 cm. Yük. 2.9 cm. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Levha 10/1 : Ezgitaşı. Tüm. Çaytaşı. Devetüyü renkli. Yük. 8.8 cm. Gen. 9 cm. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Levha 10/2 : Ezgitaşı. Tüm. Çaytaşı. Açık devetüyü renkli. Yük. 7.4 cm. Gen. 7 cm. Kal. 6.5 cm. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Levha 10/3 : Ezgitaşı. Tüm. Çaytaşı. Koyu gri renkli. Yük. 10.1 cm. Gen. 6.6 cm. Kal. 4.6 cm. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

Levha 10/4 : Ezgitaşı. Tüm. Çaytaşı. Açık gri renkli. Yük. 10.3 cm. Gen. 9.5 cm. Kal. 5.1 cm. Orta Tunç Çağı I-II. Kovuklukaya

KAYNAKÇA

- Akurgal 1946 : E. Akurgal. "Haberler-Zile Maşathöyüğü Kazısı", *Belleten X/37*, Ankara : 220-222
- Akurgal 1956 : E. Akurgal. "Sinop Kazıları/Die Ausgrabungen von Sinope", *Türk Arkeoloji Dergisi VI-1*, Ankara: 1-14
- Akurgal/Budde 1956 : E. Akurgal ve L. Budde. *Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Sinope*. TTKY. Ankara
- Alkım 1979 : U.B. Alkım. "İkiztepe Kazısı: İlk Sonuçlar", *VIII. Türk Tarih Kongresi*, Cilt I, Ankara: 151-157
- Alkım 1981 : U.B. Alkım. "Üçüncü Dönem İkiztepe Kazısı (1976)", *Türk Arkeoloji Dergisi XXV-1*, Ankara : 1-13
- Alkım 1983 : H. Alkım. "İkiztepe Kazılarında Arkeometrik ve Arkeolojik Yöntemlerin Uygulanması ile Beliren Kronoloji Sorunları", *Arkeometri Ünitesi Bilimsel Toplantı Bildirileri III*, Ankara: 163-199
- Alkım 1984 : U.B. Alkım. "İkiztepe Kazısının Arkeolojik Sonuçlarına Toplu Bir Bakış", *Arkeometri Ünitesi Bilimsel Toplantı Bildirileri I*, Ankara: 46-51
- Alkım 1986 : H. Alkım. "İkiztepe Geç Kalkolitik Çağ Keramiği", *Anadolu Araştırmaları/Jarhbuch für Kleinasatische Forschung X*, İstanbul: 99-116
- Alkım/Alkım/Bilgi 1988 : U.B. Alkım, H. Alkım ve Ö. Bilgi. *İkiztepe I. Birinci ve İkinci Dönem Kazıları/The First and Second Seasons' Excavations (1974-1975)*. TTKY. Ankara
- Alkım/Alkım/Bilgi 2003 : U.B. Alkım, H. Alkım ve Ö. Bilgi. *İkiztepe II. Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Yedinci Dönem Kazıları (1976-1980)*. TTKY. Ankara
- Ballard/Hiebert/Coleman/Ward/Smith/Willis/Foley/Croff/Major/Torre 2001: R.D. Ballard, F.T. Hiebert, D.F. Coleman, C. Ward, J.S. Smith, K. Willis, B. Foley, K. Croff, C. Major ve F. Torre. "Deepwater Archaeology of the Black Sea: The 2000 Season at Sinop, Turkey", *American Journal of Archaeology 105*, New York: 607-623

- Ballard/Hiebert/Coleman/Ward/Torre/Miller/Woods 2002: R.D. Ballard, F.T. Hiebert, D.F. Coleman, C. Ward, F. Torre, N. Miller ve W. Woods. "Deepwater Archaeology of the Black Sea", *TÜBA-AR V*, Ankara: 95-117
- Bilgi 1984 : Ö. Bilgi. "Metal Objects from İkiztepe-Turkey", *Beiträge zur Allgemeinen und Vergleichenden Archäologie 6*, Bonn: 31-96
- Bilgi 1990 : Ö. Bilgi. "Metal Objects from İkiztepe-Turkey", *Beiträge zur Allgemeinen und Vergleichenden Archäologie 9-10*, Bonn: 119-219
- Bilgi 1994 : Ö. Bilgi. "Samsun Müzesi Protohistorik Çağ Silahları ve Orta Karadeniz Bölgesi Maden Sanatı Hakkında Yeni Gözlemler", *XI. Türk Tarih Kongresi*, Cilt I. Ankara: 253-268
- Bilgi 1998 : Ö. Bilgi. "MÖ 2. Binyılda Orta Karadeniz Bölgesi", *III. Uluslararası Hititoloji Kongresi*, Ankara: 63-75
- Bilgi 1999a : Ö. Bilgi. "İkiztepe Kazılarının 1997 Dönemi Sonuçları" *XX. Kazı Sonuçları Toplantısı-I*, Ankara: 485-505
- Bilgi 1999b : Ö. Bilgi. "Samsun-İkiztepe Arkeolojik Kazıları Tepe III Çalışmaları. 1993 ve 1994 Dönemi Sonuçları", *Anadolu Araştırmaları/Jahrbuch für Kleinasatische Forschung XV*, İstanbul: 137-165
- Bilgi 1999c : Ö. Bilgi. "Samsun-İkiztepe Arkeolojik Kazıları Tepe III Çalışmaları. 1995 Dönemi Sonuçları", *Anadolu Araştırmaları/Jahrbuch für Kleinasatische Forschung XV*, İstanbul: 167-190
- Bilgi 1999d : Ö. Bilgi. "İkiztepe'de Ele Geçen Son Buluntuların Işığında Orta Karadeniz Bölgesi Protohistorik Çağ Maden Sanatı Hakkında Yeni Gözlemler", *XII. Türk Tarih Kongresi*, Cilt I. Ankara: 41-50
- Bilgi 2001a : Ö. Bilgi. "Orta Karadeniz Bölgesi Protohistorik Çağ Maden Sanatının Kökeni ve Gelişimi", *Bulleten LXV/242*, Ankara: 1-35

- Bilgi 2001b : Ö. Bilgi. *Protohistorik Çağ'da Orta Karadeniz Bölgesi Madencileri.Hind-Avrupalıların Anavatanı Sorununa Yeni Bir Yaklaşım/ Protohistoric Age Metallurgists of the Central Black Sea Region. A New Perspective on the Question of the Indo-Europeans' Homeland.* İstanbul
- Bilgi 2001c : Ö. Bilgi. "İkiztepe Kazılarının 1999 Dönemi Sonuçları" 22. *Kazı Sonuçları Toplantısı-I*, Ankara: 315-326
- Burney 1956 : C.A. Burney. "Northern Anatolia Before Classical Times", *Anatolian Studies VI*, London: 179-203
- Dengate 1978 : J.A. Dengate. "A Site Survey along the South Shore of Black Sea", *The Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology*. Vol. I, Ankara: 245-258
- Dinçol/Yakar 1974 : A.M. Dinçol ve J. Yakar. "Nerik Şehrinin Yeri Hakkında/The Theories on the Lokalization of Nerik Reconsidered", *Belleten XXXVIII/152*, Ankara: 563-582
- Donceel-Voute 1979 : P. Donceel-Voute. "Gökırmak Valley 1977", *Anatolian Studies XXIX*, London: 196-197
- Doonan 2002 : O. Doonan. "Sinop Province (Turkey) Archaeological Project: 2001 Field Report", *American Journal of Archaeology 106*, New York: 285
- Doonan/Gantos/Smart/Hiebert 1998: O. Doonan, A. Gantos, D. Smart ve F.T. Hiebert. "Survey of Sinop Province, Turkey", *American Journal of Archaeology 102*, New York: 367
- Doonan/Gantos/Hiebert 1999: O. Doonan, A. Gantos ve F.T. Hiebert. "Sinop Province Regional Survey 1996-1998 Field Report", *American Journal of Archaeology 103*, New York: 274
- Doonan/Gantos/Smart/Hiebert 1999: O. Doonan, A. Gantos, D. Smart ve F. Hiebert. "Sinop İli Yoğun Alan Araştırması, 1997", *XVI. Araştırma Sonuçları Toplantısı-II*, Ankara: 359-371

- Doonan/Gantos/Hiebert/Yaycıoğlu/Besonen 2000: O.P. Doonan, A.J. Gantos, F.J. Hiebert, A. Yaycıoğlu ve M. Besonen. "Sinop Bölgesel Arkeoloji Araştırması 1998: Karasu Vadi Araştırması", *17. Araştırma Sonuçları Toplantısı-2*, Ankara: 345-356
- Doonan/Hiebert/Gantos 2000: O. Doonan, F.T. Hiebert ve A. Gantos. "Survey and Excavations in Sinop Province 1999", *American Journal of Archaeology 104*, New York: 350
- Doonan/Gantos/Hiebert/Besonen/Watters 2001: O.P. Doonan, A.J. Gantos, F.J. Hiebert, M. Besonen ve M. Watters. "Sinop ve Çevresi Arkeolojik Yüzey Araştırması 1999", *18. Araştırma Sonuçları Toplantısı-1*, Ankara: 137-148
- Doonan/Gantos/Hiebert/Yaycıoğlu/Besonen 2001: O.P. Doonan, A.J. Gantos, F.J. Hiebert, A. Yaycıoğlu ve M. Besonen. "Sinop Regional Archaeological Survey 1998-99: The Karasu Valley Survey", *TÜBA-AR IV*, Ankara: 113-135
- Dönmez 1999 : Ş. Dönmez. "Sinop-Samsun-Amasya İlleri Yüzey Araştırması, 1997", *XVI. Araştırma Sonuçları Toplantısı-II*, Ankara: 513-536
- Dönmez 2000a : Ş. Dönmez. "Sinop-Samsun-Amasya İlleri 1998 Yüzey Araştırması", *17. Araştırma Sonuçları Toplantısı-2*, Ankara: 229-244
- Dönmez 2000b : Ş. Dönmez. "Orta Karadeniz Bölgesi Yüzey Araştırması", *Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi* (Ed. O. Belli), Ankara: 330-334
- Dönmez 2000c : Ş. Dönmez. *İlk Tunç Çağı II Öncesinde Orta Karadeniz Bölgesi'nin Kültürel Gelişimi (İkiztepe Çanak-Çömleği ve Küçük Eserleri Işığında)*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul
- Dönmez 2001 : Ş. Dönmez. "The Central Black Sea Region Survey", *İstanbul University's Contributions to Archaeology in Turkey (1932-2000)*, (Ed. O. Belli), İstanbul: 302-307

- Dönmez 2002a: Ş. Dönmez. "1997-1999 Yılları Yüzey Araştırmalarında İncelenen Samsun-Amasya İlleri İ.Ö. 2. Binyılı Yerleşmeleri", *Bellekten LXV/244*, Ankara: 873-903
- Dönmez 2002b : Ş. Dönmez. "The 2nd Millennium BC Settlements in Samsun and Amasya Provinces, Central Black Sea Region, Turkey", *Ancient West & East I/2*, Leiden: 243-293
- Dönmez 2003 : Ş. Dönmez. "Assur Ticaret Kolonileri Çağı'nda (İÖ 1960-1750) Anadolu Ticaret Organizasyonu", *Osmanlı Öncesi ile Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinde Esnaf ve Ekonomi Semineri*, Birinci Cilt. İstanbul: 9-27
- Durbin 1971 : G.E.S. Durbin. "Iron Age Pottery from the Provinces of Tokat and Sivas", *Anatolian Studies XXI*, London: 91-124
- Emre 1963 : K. Emre. "Pottery of the Assyrian Colony Period According to the Building Levels of Kaniş Karumu", *Anadolu/Anatolia VII*, Ankara: 87-99
- Emre 1989 : K. Emre. "Pottery of Levels III and IV at the Karum of Kanesh", *Tahsin Özgüç'e Armağan/ Anatolia and the Ancient Near East. Studies in Honor of Tahsin Özgüç* (Ed.K. Emre, B. Hrouda, M.J. Mellink ve N. Özgüç), Ankara: 111-128
- Ertem 1973 : H. Ertem. *Boğazköy Metinlerinde Geçen Coğrafya Adları Dizini*. Ankara
- Ertem 1980 : H. Ertem. *Hitit Devleti'nin İki Eyaleti: Palatum(m)ana ile Yakın Çevrelerindeki Yerlerin Lokalizasyonu Üzerine Yeni Denemeler*. Ankara
- Erzen 1956 : A. Erzen. "Sinop Kazısı 1953 Yılı Çalışmaları", *Türk Arkeoloji Dergisi VI-1*, Ankara: 1-14
- Fischer 1963 : F. Fischer. *Die hethitische Keramik von Boğazköy*. Berlin
- Forlanini 1992 : M. Forlanini. "Kleinasien. Das Hethitische Reich im 14.-13. Jahrhundert v. Chr./Asia Minor. The Hittite Empire from the 14th to the 13th Century B.C.", *Tü-*

- binger Atlas des Vorderen Oriens (TAVO) B III 6*, der Universitat Tübingen. Wiesbaden
- French 1986 : D. French. "Stephane", *Anadolu Araştırmaları/ Jahrbuch für Kleinasiatische Forschung X*, İstanbul: 483-494
- French 1988 : D. French. "Roman Roads and Milestones of Asia Minor 1987", *Anatolian Studies XXXVIII*, London: 8-10
- French 1989 : D. French. "1987 Yılı Roma Yolları ve Miltaşları Çalışması", *VI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara: 273-276
- Gökoğlu 1952 : A. Gökoğlu. *Paphlagonia -Paflagonya- (Kastamonu, Sinop, Çankırı, Safranbolu, Bartın, Bolu, Gerede, Mudurnu, İskilip, Bafra, Alaçam ve Çankırı)*. *Gayri Menkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi*. cilt I, Kastamonu
- Hiebert 2001 : F.T. Hiebert. "Black Sea Coastal Cultures: Trade and Interaction", *Expedition 43/1*, Pennsylvania: 11-20
- Hiebert/Smart/Doonan/Gantos 1997: F.T. Hiebert, D. Smart, O. Doonan ve A. Gantos. "Survey of the Hinterland of Sinop, Turkey", *American Journal of Archaeology 101*, New York: 377
- Işın 1990 : M.A. Işın. "Sinop Bölgesi Yüzey Araştırması", *Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri II-1*, Samsun: 241-276
- Işın 1998 : M.A. Işın. "Sinop Region Field Survey", *Anatolia Antiqua/Eski Anadolu VI*, Paris: 97-139
- Işın/Tatlıcan/Işın 1992 : M.A. Işın, İ. Tatlıcan ve M. Işın. *Sinop*. Ankara
- Koçak 2002 : Ö. Koçak. "Kastamonu ve Sinop Müzelerinde Bulunan Bazı Tunç Çağ Çanak-Çömleği", *Bulleten LXV/243*, Ankara: 519-527
- Kökten/Özgüç/Özgüç 1945: İ.K. Kökten, N. Özgüç ve T. Özgüç. "1940 ve 1941 Yılında Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Samsun Bölgesi Kazıları Hakkında İlk Kısa Rapor", *Bulleten IX/35*, Ankara: 361-400

- Monte/Tischler 1978 : G.F. del Monte ve J. Tischler. *Répertoire Géographique des Textes Cunéiformes VI. Die Orts- und Gewässernamen der Hethitischen Texte Supplement*. Wiesbaden
- Murat 1998 : L. Murat. "Hitit Dünyasında Gaşgaların Yeri", *III. Uluslararası Hititoloji Kongresi*, Ankara: 435-443
- Müller-Karpe 1994 : A. Müller-Karpe. *Altanatolisches Metallhandwerk*. Neumünster
- Müller-Karpe 2001 : V. Müller-Karpe. "Zur frühhethitischen Kultur im Mündungsgebiet des Maraşsantija", *Akten des IV. Internationalen Kongresses für Hethitologie*. Herausgegeben von Gernot Wilhelm. Wiesbaden: 430-442
- Orthmann 1963a : W. Orthmann. *Die Keramik der Frühen Bronzezeit aus Inneranatolien*. Berlin
- Orthmann 1963b : W. Orthmann. *Frühe Keramik von Boğazköy. Aus den Ausgrabungen am Nordwesthang von Büyükkale*. Berlin
- Orthmann 1984 : W. Orthmann. "Keramik aus den ältesten Schichten von Büyükkale", *Boğazköy VI. Funde aus den Grabungen bis 1979*. Berlin: 9-62
- Osten 1937 : H. H. von der Osten. *The Alishar Hüyük Seasons of 1930-32. Part II (OIP XXIX)*, Chicago
- Özbal/Adriaens/Earl/Gedik 2000: H. Özbal, A. Adriaens, B. Earl ve B. Gedik. "Samsun - Amasya - Tokat İlleri Yüzey Araştırması", *15. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, Ankara: 47-54
- Özbal/Pehlivan/Earl/Gedik 2002: H. Özbal, N. Pehlivan, B. Earl ve B. Gedik. "Metallurgy at İkiztepe", *Der Anschnitt 15. Anatolian Metal II*, Bochum: 39-48
- Özbal/Pehlivan/Earl 2001: H. Özbal, N. Pehlivan ve B. Earl. "Durağan ve Bakırçay Arsenik Cevherleşmelerinin Jeolojik, Mineralojik ve Kimyasal İncelemesi", *16. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, Ankara: 29-40
- Özgüç 1948 : T. Özgüç. "Samsun Hafriyatının 1941-1942 Yılı Neticeleri", *III. Türk Tarih Kongresi*, Ankara: 393-419

- Özgüç 1951 : N. Özgüç. "1951 Yılında Kültepe'de Yapılan Kazı Hakkında Önrapor/Preliminary Report on the 1951 Excavations at Kültepe", *Belleten XVII/66*, Ankara: 289-297/298-306
- Özgüç 1955 : T. Özgüç. "Kültepe Hafriyatı 1954. II. Kat Eserleri/Excavations at Kültepe Level II Finds", *Belleten XIX/76*, Ankara: 445-452/453-461
- Özgüç 1982 : T. Özgüç. *Maşat Höyük II. Boğazköy'ün Kuzeydoğusunda Bir Hitit Merkezi/ A Hittite Center Northeast of Boğazköy*. Ankara, TTKY
- Özgüç 1986 : T. Özgüç. *Kültepe-Kaniş II. Eski Yakındoğu'nun Ticaret Merkezinde Yeni Araştırmalar/ New Researches at the Trading Center of the Ancient Near East*. Ankara
- Özgüç/Akok 1957 : T. Özgüç ve M. Akok. "Horoztepe Eserleri/Objects from Horoztepe", *Belleten XXI/82*, Ankara: 201-219
- Özgüç/Akok 1958 : *Horoztepe. Eski Tunç Devri Mezarlığı ve İskân Yeri/An Early Bronze Age Settlement and Cemetery*. TTKY. Ankara
- Schirmer 1969 : W. Schirmer. *Die Bebauung am Unteren Büyükkale Nortwesthang in Boğazköy. Ergebnisse der Untersuchungen der Grabungscampagnen 1960-1963*. Berlin
- Schmidt 2002 : K. Schmidt. *Norşuntepe Kleinfunde II. Artefakte aus Felsgestern, Knochen und Geweih. Ton, Metall und Glass*. Mainz
- Schuler 1965 : E. von Schuler. *Die Kaskaer*. Berlin
- Temizer 1954 : R. Temizer. "Kayapınar Höyüğü Buluntuları", *Belleten XVIII/71*, Ankara: 317-330
- Umurtak 2003 : G. Umurtak. "A Study of A Group of Pottery Finds from the MBA Deposits at Bademağacı Höyük", *Anatolia Antiqua/Eski Anadolu XI*, De Boccard: 53-74
- Yakar 2000 : J. Yakar. *Ethnoarchaeology of Anatolia. Rural Socio-Economy in the Bronze and Iron Ages*. Jerusalem